

תלמוד

דינים בהעמקה ויסודות תורה שבעל פה

הוראות

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון –	יסודות תורה שבעל פה, הלכות תפילין, הלכות שבת	– (7×4)	– 28 נקודות
פרק שני –	"במעגלי ההלכה"	{	אנ:
פרק שלישי –	"משנה ברורה"		
72 נקודות	– (12×6)	–	
100 נקודות	– סך הכול	–	
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: אין.

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – יסודות תורה שבעל פה, הלכות תפילין, הלכות שבת

(28 נקודות)

ענו על ארבע מן השאלות 1-6 (לכל שאלה – 7 נקודות).

1. יסודות תורה שבעל פה

- א. (1) מדוע אנשי כנסת הגדולה תיקנו נוסח תפילה אחיד לכל ישראל?
 (2) מתי הייתה תקופת הסבוראים, ומדוע הם נקראו כך?
 (4 נקודות)
- ב. מדוע התורה שבעל פה לא ניתנה בכתב? כתבו סיבה אחת. (3 נקודות)

2. הלכות תפילין – סימן כ"ה

- א. אדם שהניח תפילין והן נשטפו ממקומן לגמרי בשעת התפילה, והוא ממשימש בהן כדי להחזירן למקומן –
 (1) האם עליו לברך שוב על פי השולחן ערוך?
 (2) השל"ה חלק על השולחן ערוך. מהי הסברה של השל"ה?
 (4 נקודות)
- ב. אדם שחלץ תפיליו כדי ללכת לבית הכיסא ושב והניחן – האם עליו לברך שוב על פי המשנה ברורה, ומדוע?
 (3 נקודות)

3. הלכות תפילין – סימן כ"ז

- א. אדם חולה שחובש כובע וחושש שאם יגלה את ראשו, יזיק לו הקור –
 על פי השולחן ערוך, כיצד עליו להניח תפילין של ראש, ומהו הטעם המובא במשנה ברורה לדין זה? (4 נקודות)
- ב. אדם שגבס מכסה את כל זרועו – כיצד עליו להניח תפילין של יד, והאם עליו לברך? (3 נקודות)

4. הלכות תפילין – סימן כ"ז

- א. (1) מהיכן עד היכן מקום הנחת תפילין של ראש?
 (2) אדם שהניח תפילין של ראש על מצחו, לא יצא ידי חובה. את הדין הזה למדו חכמים באמצעות גזרה שווה מן הפסוקים "וְלֹא תִשְׂיִמוּ קֶרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמֵת", "וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיךָ".
 הסבירו את הגזרה השווה שבאמצעותה למדו דין זה.
 (4 נקודות)
- ב. מהו מקום הנחת הקשר של תפילין של ראש (מאחור) לכתחילה ובדיעבד? (3 נקודות)

5. הלכות שבת

א. אדם שנוטל ציפורניו בשבת –

(1) באיזה מקרה עובר על איסור מדאורייתא, ומדוע?

(2) באיזה מקרה עובר על איסור מדרבנן, ומדוע?

(4 נקודות)

ב. אדם המוציא פח אשפה מביתו לרשות הרבים אינו עובר על איסור מדאורייתא אלא על איסור מדרבנן. הסבירו

מדוע. (3 נקודות)

6. הלכות שבת

א. (1) הסבירו את המושג "אינו מתכוון", וכתבו דוגמה למושג זה.

(2) הסבירו את המושג "מתעסק", וכתבו דוגמה למושג זה.

(4 נקודות)

ב. מהו ההבדל בין "מתעסק" ל"שוגג"? (3 נקודות)

בחרו בפרק שני אן בפרק שלישי, על פי התכנים שלמדתם.

פרק שני — "במעגלי ההלכה" (72 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שש מן השאלות 7–14 (לכל שאלה – 12 נקודות).

7. שמירת הגוף מסכנות

- א.** הרמח"ל כתב שיש "יראה ראויה" ויש "יראה שוטה".
הסבירו בלשונכם את שני סוגי היראה האלה. (4 נקודות)
- ב.** (1) על פי הרב יחזקאל לנדא ("נודע ביהודה"), כתבו על איזה איסור עובר אדם שהולך לצוד ביערות.
(2) על פי ה"נודע ביהודה", כתבו באיזה מקרה התירה התורה לאדם לסכן את עצמו.
(4 נקודות)
- ג.** שיכור שהזיק חייב. כתבו שני נימוקים לדין זה. (4 נקודות)

8. זהירות בדרכים

- א.** (1) אדם שלח מִסְרֹן (הודעת SMS) בשעת נהיגה וגרם לתאונה קטלנית – האם הוא מתחייב בגלות, ומדוע?
(2) מה הם שני התנאים שבהם כוהן שגרם לתאונה קטלנית יהיה רשאי לישא את כפיו בברכת כוהנים?
(7 נקודות)
- ב.** (1) על פי הרב אביגדור נבנצל, אין היגיון במשפט "אתמול נהגתי מהר וכמעט התנגשתי - אבל ברוך ה' לא קרה כלום". הסבירו מדוע אין היגיון במשפט זה.
(2) על פי הרב אביגדור נבנצל, יש להקפיד על חוקי התעבורה יותר מעל פסקי השולחן ערוך. מהי הסיבה לכך?
(5 נקודות)

9. העוני והעני

- א.** (1) "מי שיש לו מאתיים זוז - לא ייטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני" (פאה, פרק ח', משנה ח').
על פי מה נקבע סכום זה?
(2) "מי שיש לו חמישים זוז, והוא נושא ונותן בהם - הרי זה לא ייטול" (שם, משנה ט'). מדוע?
(4 נקודות)
- ב.** הטור כתב: "יש אומרים שכל אלו השיעורים לא נאמרו אלא בימיהם" (יורה דעה, סימן רנג).
על פי הטור, על פי מה קובעים בימינו אם עני רשאי ליטול מתנות עניים? (3 נקודות)
- ג.** כתבו שני יתרונות בסיוע לאדם לפני שהוא מגיע למעגל העוני. (5 נקודות)

10. מצוות יישוב ארץ-ישראל

א. (1) בעלי התוספות קבעו שהדין "הכול מעלין לארץ-ישראל" אינו נוהג "בזמן הזה" משום סכנת דרכים. הרב יונה לנסדופר ("מעיל צדקה") כתב שאי אפשר לקבל את דברי בעלי התוספות באופן גורף, אלא הדבר "משתנה לפי הזמן".

על פי ה"מעיל צדקה", על פי מה קובעים אם סכנת הדרכים מבטלת את הדין "הכול מעלין לארץ-ישראל"?
 (2) על פי ה"מעיל צדקה", באיזה מקרה אין חיוב לעלות לארץ-ישראל, ומדוע?
 (7 נקודות)

ב. "והיה אומר רבנו חיים דעכשיו אינו מצווה לדור בארץ-ישראל" (תוספות, כתובות קי, ע"ב, ד"ה "הוא אומר לעלות").

(1) מהו נימוקו של רבנו חיים לדבריו?
 (2) הרב יוסף מטראני (מהרי"ט) כתב על דברי רבנו חיים "דברי תימה הם".
 הסבירו אחת מן הקושיות של המהרי"ט על דברי רבנו חיים.
 (5 נקודות)

11. תקנת יום העצמאות

א. על פי הרב משה סופר ("חתם סופר"), מהו סוג הניסים שעליו יש לציבור סמכות לקבוע יום טוב, ומהו המקור לכך?
 (4 נקודות)

ב. (1) יש פוסקים שפסקו שיש לומר "הלל" או ברכת "שהחיינו" ביום העצמאות.
 כתבו שני נימוקים של פוסקים אלה.
 (2) יש פוסקים שפסקו שאין לברך על אמירת ה"הלל" ביום העצמאות.
 כתבו שני נימוקים של פוסקים אלה.
 (8 נקודות)

12. הלכות חול המועד

א. "אסור למכור בחנות בחול המועד כי אין בזה 'דבר האבד' אלא 'מניעת רווח' " (הרב מרדכי אליהו, "מאמר מרדכי").
 הסבירו את ההבדל בין "דבר האבד" ובין "מניעת רווח", וכתבו דוגמה לדבר האבד שמותר למכור בחנות בחול המועד.
 (4 נקודות)

ב. האם מותר בחול המועד פסח לקנות בשר ליום העצמאות? הבחינו בין שני מקרים. (4 נקודות)
 ג. כתבו שלושה מצבים שבהם מותר לכתוב בחול המועד. (4 נקודות)

בית, חינוך ומשפחה13. יצר ויצירה

א. (1) "וירא א-להים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" (בראשית א', ל"א). 'הנה טוב' - זה יצר טוב. 'מאד' - זה

יצר רע. וכי יצר הרע טוב מאוד? אתמהא! (בראשית רבה ט, ז).

"וכי יצר הרע טוב מאוד?" - כתבו את תשובת המדרש על שאלה זו.

(2) "ואהבת את ה' א-להיך בכל לבבך..." (דברים ו', ה'). 'בכל לבבך' - בשני יצריך, ביצר טוב וביצר רע".

(ברכות, פרק ט', משנה ה')

על פי הרב ישראל ליפשיץ ("תפארת ישראל"), הסבירו כיצד על האדם לעבוד את ה' ביצר הרע שלו.

(5 נקודות)

ב. (1) על פי הרמב"ן, נגיעה של חיבה בין איש לאישה שאינם נשואים זה לזה אסורה מדרבנן.

על פי הראי"ה קוק, באיזה מקרה יסכים הרמב"ן שנגיעה זו אסורה מדאורייתא?

(2) כתבו שני טעמים לאיסור נגיעה.

(7 נקודות)

14. קידושין ונישואין

א. (1) מדוע אסור לאדם לקדש אישה עד שיראנה?

(2) המקדש אישה בשוק - מִכֵּין אותו מכת מרדות. הסבירו מדוע.

(5 נקודות)

ב. (1) מהי ה"חופה"? כתבו שתי דעות.

(2) מה הם שני התנאים הנדרשים כדי לברך שבע ברכות בשבעת ימי המשתה?

(7 נקודות)

בחרו בפרק שני או בפרק שלישי, על פי התכנים שלמדתם.

פרק שלישי – "משנה ברורה" (72 נקודות)

אם בחרתם בפרק זה, ענו על שש מן השאלות 15–22 (לכל שאלה – 12 נקודות).

15. הלכות קריאת שמע – סימן נ"ח

א. (1) ציינו מהו הזמן המוקדם ביותר שרק במקרים מסוימים מותר לכתחילה לקרוא בו קריאת שמע של שחרית, וכתבו דוגמה למקרה כזה.

(2) מהו הדין אם אדם קרא קריאת שמע בזמן שציינתם בתת-סעיף הקודם, א(1), אף שלא היה היתר לכתחילה לקרוא בזמן זה? הבחינו בין שני מצבים.
(8 נקודות)

ב. אדם שלא התפלל תפילת "ותיקין" ולא קרא קריאת שמע סמוך להנץ החמה – כיצד עליו לנהוג לכתחילה בנוגע לקריאת שמע, ומדוע? (4 נקודות)

16. הלכות תפילה – סימן פ"ט

א. (1) מהי תחילת זמן תפילת שחרית לכתחילה, ומהו הזמן המוקדם ביותר שבו יוצאים ידי חובת תפילה בדיעבד?
(2) מהו סוף זמן תפילת שחרית לכתחילה, ועד מתי אפשר להתפלל בדיעבד?
(6 נקודות)

ב. (1) מדוע אסור לצאת לדרך לפני תפילת שחרית?
(2) באיזה מקרה מותר לצאת לדרך לפני תפילת שחרית?
(4 נקודות)

ג. באיזה מקרה מותר לאכול ולשתות לפני תפילת שחרית? (2 נקודות)

17. הלכות תפילה – סימן ק"ח

א. אדם שטעה והתפלל תפילת מנחה של יום חול במקום מנחה של שבת – נחלקו הפוסקים אם עליו להתפלל תפילת תשלומין בתפילת ערבית.

(1) הסבירו את הטעם לכל אחת מן הדעות.
(2) על פי השולחן ערוך, כיצד אדם זה צריך לנהוג, ומדוע?
(6 נקודות)

ב. אדם טעה והוסיף בתפילתו תוספת שלא היה צריך לומר באותו יום –
על פי המשנה ברורה, כתבו דוגמה אחת למצב שבו עליו לחזור לתחילת הברכה, ודוגמה אחת למצב שבו עליו להמשיך בתפילתו. נמקו את תשובותיכם. (6 נקודות)

18. הלכות נשיאת כפיים – סימן קכ"ח

- א. (1) מדוע שלח הציבור מקרא את הכוהנים מילה במילה?
 (2) על פי השולחן ערוך, שלח הציבור אינו צריך להקריא לכוהנים את המילה "יברכך" – מדוע?
 (5 נקודות)
- ב. (1) מדוע שלח הציבור אינו רשאי לענות אמן לאחר הברכה שמברכים הכוהנים לפני נשיאת כפיים?
 (2) מדוע שלח הציבור אינו רשאי לענות אמן לאחר כל אחד מן הפסוקים של ברכת הכוהנים?
 (3) באיזה מקרה שלח הציבור רשאי לענות אמן לאחר כל אחד מן הפסוקים של ברכת הכוהנים, ומדוע?
 (7 נקודות)

19. הלכות נטילת ידיים – סימן קנ"ט

- א. אדם הכניס את ידיו לתוך קערת מים שמונחת על השיש – לפי אחת הדעות המובאת בשולחן ערוך, "לא עלתה לו נטילה". כתבו שני נימוקים לדעה זו. (4 נקודות)
- ב. (1) אדם הטביל את ידיו במי מעיין שאין בו ארבעים סאה – באיזה תנאי טבילה זו נחשבת לנטילת ידיים?
 (2) הפוסקים נחלקו אם מותר להטביל ידיים בבריכת שחייה. נמקו אחת מן הדעות במחלוקת זו.
 (5 נקודות)
- ג. מה מברך אדם המטביל את ידיו? ענו על פי השולחן ערוך ועל פי הרמ"א. (3 נקודות)

20. הלכות דברים הנוהגים בסעודה – סימן קע"ט

- א. אדם גמר את סעודתו, נטל ידיו במים אחרונים, ולפני שבירך ברכת המזון, רצה לחזור ולאכול –
 (1) מהו הדין במקרה זה, לפי השולחן ערוך?
 (2) במשנה ברורה מובאת דעה אחרת בנוגע לדין במקרה זה. כתבו מהו הדין על פי דעה זו.
 (5 נקודות)
- ב. (1) ביריד גבינות יש דוכנים, ובהם מציעים לאורחי היריד לטעום מכל מיני גבינות.
 אדם שהלך ליריד כזה – האם עליו לברך בכל דוכן על טעימה של גבינה? נמקו את תשובתכם.
 (2) אדם שמתארח אצל חברו והגישו לו תמרים, והוא בירך עליהם ואכל מהם, ואחר כך הגישו לו גם ענבים –
 האם עליו לברך ברכה ראשונה על הענבים, ומדוע?
 (7 נקודות)

21. הלכות ברכת הפירות – סימן ר"ח

- א. (1) איזו ברכה יברך אדם על קציצות של בשר שיש בהן קמח מחמשת מיני דגן? הבחינו בין שני מקרים, ונמקו את הדין בכל אחד מן המקרים.
- (2) כתבו כיצד ראוי לנהוג לכתחילה לפי השולחן ערוך במקרה זה, והסבירו מדוע. (5 נקודות)
- ב. (1) מהי הברכה הראשונה על אורז מבושל, ומדוע?
- (2) מהי הברכה האחרונה על אורז מבושל, ומדוע? (4 נקודות)
- ג. אדם שאכל ענבים ותפוחים – כיצד עליו לנהוג בנוגע לברכה אחרונה, ומדוע? (3 נקודות)

22. הלכות שבת

- א. מדוע טחינת מתכת בשבת היא תולדה ולא אב? (2 נקודות)
- ב. זמירת אילן בשבת יכולה להיות תולדה של שני אבות מלאכה, תלוי במטרת הזמירה.
- (1) ציינו שתי מטרות של זמירה זו.
- (2) בנוגע לככל אחת מן המטרות האלה, כתבו מהו אב המלאכה של פעולת הזמירה. (5 נקודות)
- ג. לפניכם שני מקרים:
- אדם הדליק נר, והנר כבה מייד.
 - אדם הניח קדרה על האש והסיר אותה משם מייד.
- כתבו באיזה מקרה האדם חייב ובאיזה מקרה הוא פטור, והסבירו את הטעם להבדל בין הדינים. (5 נקודות)

בהצלחה!